

Sport kao sredstvo osnaživanja mladih i raseljenih lica sa invaliditetom

STEADY

Preporuke za socijalnu inkluziju mladih i raseljenih lica sa invaliditetom putem sporta

Sports as a Tool for Empowerment of (Dis)Abled & Displaced Youth

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

This work is a part of the STEADY project. STEADY has received funding from the European Union's Erasmus+ Sport programme under grant agreement no 2018-3286/001-001.

Content reflects only the authors' view and European Commission is not responsible for any use that may be made of the information it contains.

PROJEKAT: Sport kao sredstvo osnaživanja mladih i raseljenih lica sa invaliditetom "STEADY"

O.2.1: “Preporuke za socijalnu inkluziju mladih i raseljenih lica sa invaliditetom putem sporta”

Објављено у оквиру пројекта СТЕАДИ у Радном пакету 2.. Резултат бр. 2.1.

Доступно на мрежи: <https://www.steady-project.eu/documentation/capacity-building/manual/>

O priručniku

Ovaj priručnik je izrađen u okviru projekta „Sport kao alat za osnaživanje mladih i raseljenih lica sa invaliditetom – STEADY“ (www.steady-project.eu) sa ciljem da se istakne pozitivan odnos između sporta i socijalne uključenosti i predstavi dobre prakse socijalnog uključivanja migranata i izbeglica u i kroz sport.

U ovom priručniku prikupljeni su primeri dobre prakse o uključivanju migranata i etničkih manjina u i kroz sport, kao i inkluziji osoba (uključujući mlade) sa invaliditetom. Takođe predstavlja primere korporativnih strategija za uključivanje u i kroz sport na nacionalnom ili regionalnom nivou i analizira različite modele uključivanja.

Nastoji da istakne izazove s kojima se moraju suočiti sportske inicijative i odluke neophodne za uklanjanje sistemskih barijera i suzbijanje negativnih stavova i socijalne isključenosti koji sprečavaju raseljenu decu i mlade osobe sa invaliditetom da razviju svoje potencijale, poboljšaju kvalitet života i učestvovanje u društvenom životu.

Migrantska kriza koja je započela 2015. godine dovela je do velike debate na evropskom nivou o merama koje je potrebno preduzeti kako bi se olakšao prihvrat izbeglica i migranata i promovisala njihova socijalna uključenost. Takav napor predstavlja veliki izazov za države članice EU, ali će posledica biti zajednice koje su obogaćene različitošću i snažnim društvenim vezama. Kao jedan od stubova evropskog društva, sport ima važnu ulogu u tome da društvo učini inkluzivnijim. Izuzetna sposobnost sporta da okupi ljude, da im pomogne da se povežu i nauče nove veštine čini ga jednim od najmoćnijih alata za izgradnju zajednice.

Što se tiče sadržaja priručnika, on je strukturiran na sledeći način: u prvom delu ukratko predstavljamo trenutni priliv izbeglica i migranata u EU, nedostatak podataka o stanju migranata i izbeglica s invaliditetom, kao i pravni i politički odgovor EU u vezi s migracijama i traženjem azila.

U drugom delu ističemo ulogu sporta u promociji socijalne inkluzije osoba sa invaliditetom, kao i u promovisanju socijalne inkluzije izbeglica i migranata. U trećem delu predstavljamo ključne elemente za koje smatramo da su od velikog značaja pri osmišljavanju i sprovođenju projekata i inicijativa za promociju inkluzije migranata i izbeglica sa invaliditetom u i kroz sport, kao i relevantne indikativne dobre prakse. Štaviše, dajemo preporuke koje se odnose na sportske politike i strategije koje je potrebno usvojiti za uključivanje migranata i izbeglica, a posebno za uključivanje

raseljenih osoba sa invaliditetom, u i kroz sport. Preporuke se odnose na različite nivoe i oblasti koje se smatraju važnim za stvaranje sigurnog i inkluzivnog sportskog okruženja, uklanjanje barijera i izazova sa kojima se suočavaju migranti i izbeglice, te povećanje njihovog učešća u društvenom životu i sportu.

Informacije predstavljene u ovom priručniku prikupljene su kroz desk istraživanja i zasnovane su na relevantnoj literaturi, kao i na podacima iz drugih projekata i inicijativa sprovedenih na lokalnom, regionalnom i nacionalnom nivou. Odabrane dobre prakse su indikativne i ne predstavljaju konačnu listu dobrih praksi.

Sve u svemu, treba istaći da Priručnik ima za cilj da pruži vredne informacije sportskim organizacijama, klubovima i nadležnim telima kako bi se promovisalo učešće raseljenih mladih osoba sa invaliditetom u sportskim aktivnostima.

Kratak opis projekta

Vizija projekta STEADY je povećanje sportskog učešća raseljenih mladih sa invaliditetom (DYD) kroz promociju volontiranja i ravnopravnog pristupa migranata i manjina organizovanom i masovnom sportu. Projekat se fokusira na promenu paradigme, dovođenje migranata i izbeglica s invaliditetom sa margine kako bi postali integralni članovi sportske zajednice. U tom smislu, projekat će promovisati dobrovoljne aktivnosti u sportu, zajedno sa socijalnom inkluzijom, jednakim mogućnostima i svesti o značaju fizičke aktivnosti koja poboljšava zdravlje, kroz povećano učešće u sportu i jednak pristup sportu za sve; i pozabaviti se prekograničnim pretnjama integritetu sporta, i u tom slučaju, nasiljem i svim vrstama netolerancije i diskriminacije.

Projekat STEADY traje tri godine (2019. – 2021.) i finansira se iz programa Erasmus+ Sport Evropske komisije.

Partneri na projektu su:

- Paraolimpijski komitet Grčke (Kordinatorator)
- Agitos Fondacija
- GEA
- Centro Social de Soutelo
- Equal Society
- Footura
- Play and Train
- Paraolimpijski komitet Srbije
- Vienna Institute for the Development and Cooperation.

Sadržaj

Uvod	8
Prvi deo: Izbeglice i migranti u Evropi	12
Pravni i politički odgovor EU na migracije i traženje azila	13
Izbeglice i migranti sa invaliditetom: „nevidljiva“ grupa	14
Drugi deo: Sport kao sredstvo za promociju socijalne inkluzije	16
Ipak, ostaje nekoliko izazova i potrebni su dalji napori. U tom smislu, sport može značajno doprineti daljem poboljšanju života i učešću osoba sa invaliditetom u društvenim aktivnostima.	16
Benefiti učešća u sportu i njihova uloga u promociji socijalne inkluzije	17
Prepreke učešću izbeglica/migranata i osoba sa invaliditetom u sportu	23
Treći deo: Ključni elementi za inkluziju migranata/etničkih manjina i osoba sa invaliditetom putem sporta	26
Zaključne napomene	45

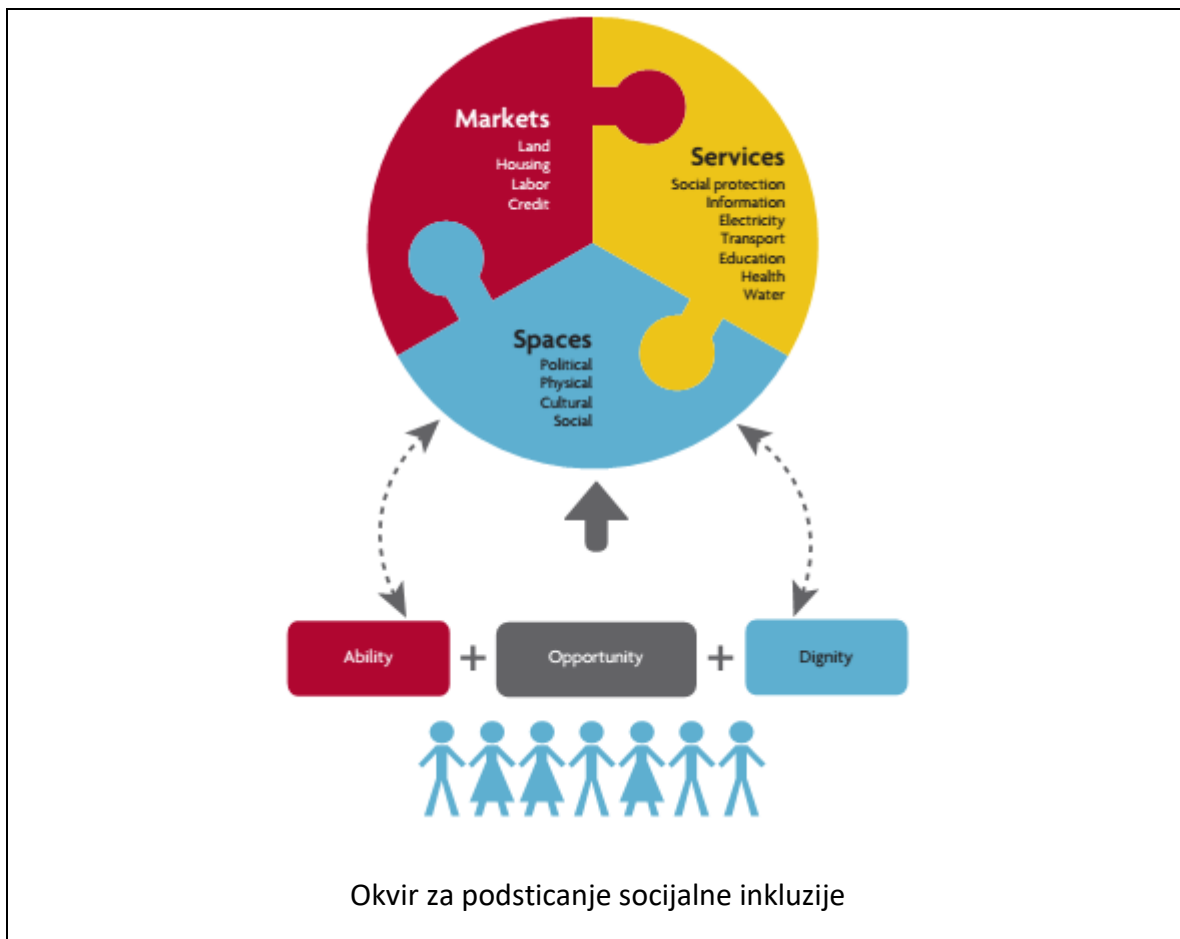
Uvod

Trenutna izbeglička i migrantska kriza predstavlja jedan od najvećih izazova za zemlje Evropske unije do sada. Prema podacima Eurostata, u periodu 2015-2016, preko 2,5 miliona ljudi zatražilo je međunarodnu zaštitu u 28 država članica EU, dok je više od 80% njih bilo mlađe od 34 godine, uključujući skoro 540.000 djevojaka i mladih žena.

Što se tiče migranata i izbeglica sa invaliditetom, iako ne postoje sistematski i precizni podaci, procenjuje se da oni čine značajan deo migrantske i izbegličke zajednice. Ipak, osobe sa invaliditetom ostaju među najskrivnijim, najzanemarenijim i socijalno isključenijim od svih raseljenih osoba. Osobe sa invaliditetom su često doslovno i programski „nevidljive“ u programima za izbeglice i pomoć i stoga ne dobijaju specijalizovane i ciljane usluge.

Naseljavanje i integracija izbeglica i migranata, uključujući i osobe sa invaliditetom, u društva domaćina je ključna tačka u stvaranju raznolikih zajednica. Neintegracija novopridošlih ljudi može rezultirati ogromnim rasipanjem resursa, kako za same pojedince o kojima se radi, tako i za ekonomiju i društvo. Ova spoznaja dovela je do toga da EU i države članice nedavni priliv izbeglica i migranata postave visoko u političku agendu, a implementirano je nekoliko inicijativa s ciljem da se olakša njihova društvena inkluzija/integracija u zemljama domaćinima.

Svetska banka je definisala **socijalnu inkluziju** kao „proces poboljšanja uslova za učešće pojedinaca i grupa u društvu“. U izveštaju „Inkluzija je važna: Osnova za zajednički prosperitet“, Svetska banka priznaje da je „socijalna inkluzija vezana za ljudsko blagostanje, zajednički prosperitet i socijalnu pravdu“ i da je njena promocija od najveće važnosti. U tom smislu u cilju promocije socijalne inkluzije, imperativ je postići uključivanje u tri međusobno povezana domena a) tržišta (markets), b) usluga (services) i c) prostora (spaces).

Ipak, uprkos dosadašnjim naporima, nekoliko izazova ostaje nerešeno i čini se da diskriminacija uporno opstaje. Nedavno istraživanje Eurobarometra jasno je istaklo negativne stavove velikog broja evropskih građana prema migrantima i izbeglicama.

Sport je važan aspekt građanskog života i njegova upotreba za obrazovanje, deljenje vrednosti i pomoć učesnicima da steknu samopouzdanje i sposobnosti službeno je priznata od strane Ujedinjenih nacija 1993. godine uz priznanje uloge Olimpijskog pokreta. Kasnije je osnivanje Kancelarije Ujedinjenih naroda za sport za razvoj i mir i usvajanje niza relevantnih rezolucija od strane država članica UN-a takođe olakšalo prepoznavanje uloge sporta u tom pogledu, kao i njegovog doprinosa u postizanje Milenijumskih ciljeva (MC), a kasnije i ciljeva održivog razvoja (COR).

U tom kontekstu, sport je posebno predložen kao mogući način pomoći migrantima i izbeglicama da se nastane u zemljama domaćinima koji doprinosi suočavanju s brojnim izazovima i preprekama sa kojima se susreću kao pridošlice. Zaista, prihvaćeno je da sport može biti izuzetno koristan ne samo za fizičko i mentalno zdravlje učesnika, već i u kontekstu njihove društvene uključenosti i integracije. Sportske aktivnosti mogu savladati kulturne barijere, pomažući u izgradnji veza i poverenja kako unutar izbegličkih zajednica, tako i između izbeglica i šire zajednice. Osim toga, sport može pružiti priliku da pronađu i pokažu svoje talente i pobiju uobičajene stereotipe. Sportski projekti mogu povećati učešće migranata i izbeglica u aktivnostima koje takođe pružaju i obrazovne rezultate i kvalifikacije kojima mogu da unaprede širok spektar veština kao što su jezik, timski rad i samopouzdanje.

Kao rezultat toga, implementirano je nekoliko programa i inicijativa koje su trenutno u primeni na evropskom i nacionalnom nivou. Ovi programi i inicijative su finansirani iz nacionalnih i evropskih finansijskih fondova i promovišu učešće izbeglica, migranata, pripadnika etničkih manjina kao i osoba sa invaliditetom u i kroz sport. Ipak, iako je sport sve više prepoznat kao koristan alat u pomaganju izbeglicama da se efikasnije uklope, još uvijek postoje mnoge prepreke koje ograničavaju učešće izbeglica u organizovanom društvenom životu, a posebno u sportu. Što se tiče izazova, napominje se da se izbeglice i migranti suočavaju s brojnim preprekama u vezi sa pristupom i bavljenju sportom. To uključuje kulturne barijere, praktična i finansijska ograničenja i nedostatak kulturno primjerenih programa.

Što se tiče kulturnih barijera, posebno se ističe da izbeglice i migranti imaju različite kulturne potrebe, tradicije i očekivanja koja mogu biti potpuno drugačija od onih u zajednicama domaćinima. Kao takvo, funkcionisanje sportskih programa, posebno onih koji su mejnstrim, može biti potpuno nepoznato izbeglicama i migrantima, dok jezik takođe može biti velika prepreka za bavljenje sportom.

Što se tiče praktičnih i finansijskih ograničenja, primećuje se da izbeglice obično stižu u zemlju domaćina bez imovine ili bez finansijske imovine. Kao takvi, troškovi bavljenja sportom su često previsoki za izbeglice, dok je njihov pristup sportskim objektima ograničen, zbog poteškoća kako u pristupu transportu tako i u podmirivanju troškova transporta.

Osim toga, značajna prepreka u pristupu i bavljenju sportom je nedostatak kulturno primerenih programa, jer u mnogim slučajevima sportski programi ne uzimaju u obzir jedinstvene kulturne potrebe izbeglica i migranata.

Što se tiče osoba sa invaliditetom, primjećuje se da se i dalje suočavaju sa preprekama u pogledu dostupnosti sportskih igrališta, sportske opreme i drugih sportskih resursa. Infrastrukturne i tehničke barijere, kao i društvene barijere, kao što su stereotipi i predrasude, i dalje utiču na njihovo bavljenje sportskim aktivnostima.

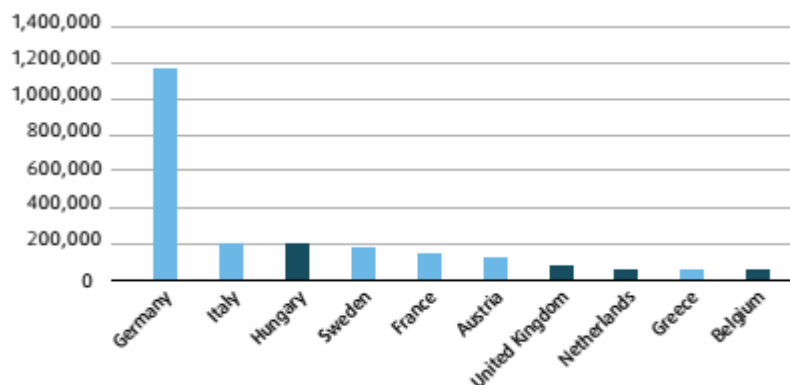
Sve u svemu, programi i inicijative koji su proteklih godina pokušavali da prevaziđu ove barijere, a posebno barijere sa kojima se suočavaju raseljene osobe sa invaliditetom, prilično su ograničenog broja i još uvek nisu zadovoljili potrebe ciljne grupe u evropskim zemljama. Kao rezultat toga, potrebne su doslednije i sistematičnije aktivnosti koje će se provoditi na evropskom, nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou.

Prvi deo: Izbeglice i migranti u Evropi

Nedavna izbeglička kriza okarakterisana je kao jedan od najvećih izazova s kojima su se zemlje Evropske unije suočile od Drugog svetskog rata. Priliv migranata i izbeglica koji je započeo 2015. godine je bez presedana, što obavezuje EU i države članice da odgovore na situaciju koja je opterećivala solidarnost Unije i sisteme socijalne zaštite država članica.

Prema podacima Eurostata, u periodu 2015.-2016., preko 2,5 miliona ljudi zatražilo je međunarodnu zaštitu u 28 država članica EU. Većina je stigla u Nemačku, Švedsku, Francusku i Austriju, dok su mnogi ostali u Italiji i Grčkoj, njihovim prvim zemljama dolaska. Od 2015. do 2018. godine, 1,9 miliona ljudi dobilo je međunarodnu zaštitu u EU, bilo kao izbeglice ili kao korisnici supsidijarne zaštite, ili je dobilo humanitarnu boravišnu dozvolu. Napominje se da je više od 80% njih bilo mlađe od 34 godine, uključujući skoro 540.000 djevojaka i mladih žena¹.

Prijave za azil u 2015. i 2016. (prvih 10 država u EU)

Izvor: FRA (2019), *Integration of young refugees in the EU: good practices and challenges*, strana 18.

Gore navedene brojke jasno pokazuju zašto je nedavna migraciona kriza postala vrlo osjetljivo političko pitanje i izazvala potrebu za hitnim odgovorom na nivou EU i država članica ne samo na preseljenje pojedinaca i porodica, već i na osiguranje njihove dugoročne inkluzije i integracije u društvo. Integracija i socijalno uključivanje izbeglica i migranata u evropsko društvo predstavlja jedan od najvećih izazova s kojima se EU

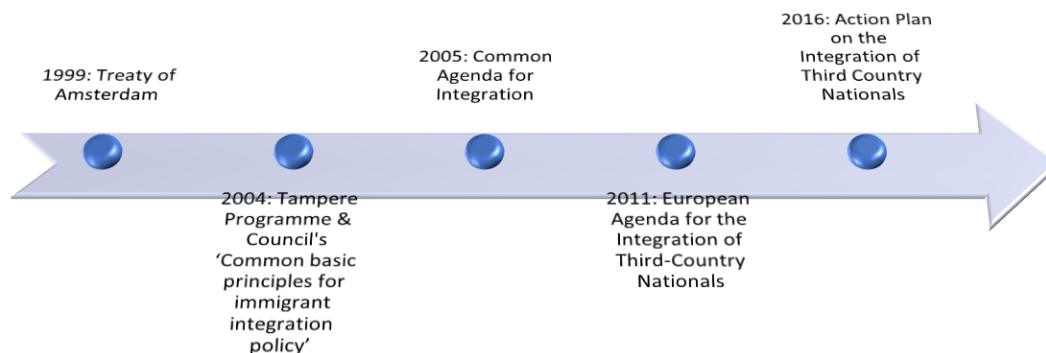
¹ FRA (2019), *Integration of young refugees in the EU: good practices and challenges*, Publications Office of the European Union, Luxembourg, p. 18, available at https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2019-integration-young-refugees_en.pdf

suočava s obzirom na to da gotovo četiri od deset Evropljana smatra da je imigracija više problem nego prilika². Ovaj izazov je jasno naglašen u Akcionom planu za integraciju državljana trećih zemalja iz 2016. godine, u kojem je Evropska komisija istakla da neuspeh u integraciji novopridošlih ljudi može rezultirati ogromnim rasipanjem resursa, kako za same pojedince tako i za evropsku ekonomiju i društvo. Konkretno, Akcioni plan jasno kaže „Ne možemo sebi priuštiti da protraćimo ovaj potencijal..... Kao što su pokazala nedavna istraživanja, potpuna integracija migranata u tržište rada mogla bi stvoriti velike ekonomske dobitke, uključujući fiskalne profite, doprinose nacionalnim penzijskim planovima i opštem nacionalnom blagostanju ”³.

Pravni i politički odgovor EU na migracije i traženje azila

EU je periodično postavljala prioritete i ciljeve za pokretanje politika EU, zakonskih prijedloga i mogućnosti finansiranja. U nastavku je prikazan vremenski okvir najvažnijih koraka ka razvoju političkog odgovora na priliv migranata i izbeglica na evropskom nivou.

Ključni datumi za razvoj odgovora politike EU u oblasti azila i migracija

²EC (2018), *Integration of immigrants in the European Union*, Special Eurobarometer 469, p. 7, available at https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/a0fb4f0c-97c0-11e9-9369-01aa75ed71a1/language-en?WT.mc_id=Selectedpublications&WT.ria_c=41957&WT.ria_f=5706&WT.ria_ev=search

³EC (2020), *Action plan on Integration and Inclusion 2021-2027*, COM(2020) 758 final, Brussels, p. 2, available at https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/legal-migration/integration/action-plan-integration-third-country-nationals_en

Izbeglice i migranti sa invaliditetom: „nevidljiva“ grupa

Osobe sa invaliditetom čine veoma brojnu manjinu. Prema podacima Saveta Evrope, osobe s invaliditetom čine između jedne šestine i jedne petine opšte populacije većine zemalja⁴, dok Svetska zdravstvena organizacija (WHO) procenjuje da od 7 od 10 procenata svetske populacije čine osobe sa invaliditetom. Uzimajući navedeno u obzir, proizilazi da značajan procenat raseljenih osoba u svetu takođe živi sa invaliditetom.

Međutim, osobe sa invaliditetom ostaju među najskrivenijim, najzanemarenijim i socijalno najisključenijim od svih raseljenih osoba, često doslovno i programski „nevidljivi“ u programima pomoći izbeglicama. Konkretno, migranti i izbeglice sa invaliditetom nisu identifikovane niti registrovane kao osobe sa invaliditetom; nemaju pristup redovnim programima pomoći i ne primaju specijalizovane i ciljane usluge; a ignorisane su prilikom imenovanja rukovodstava kampova i struktura upravljanja zajednicom⁵.

Prema mesečnom izveštaju FRA (za avgust 2016.)⁶, uopšteno, malo je dostupnih informacija o situaciji migranata i izbeglica sa invaliditetom koji su nedavno stigli u EU, što rezultuje sporadičnim i nepouzdanim dokazima i pojedinačnim izvještajima o određenim izazovima s kojima se suočavaju.

⁴ CoE (2014), *Major Hazards and People with Disabilities - Their Involvement in Disaster Preparedness and Response*, p. 7, available at:

https://www.coe.int/t/dg4/majorhazards/ressources/pub/MajorHazards_Disability_2014_en.pdf

⁵ Women's Commission for Refugee Women and Children (2008), *Disabilities among refugees and conflict-affected populations: Resource Kit for Fieldworkers*, p. 2, available at:

https://www.miusa.org/sites/default/files/documents/resource/WRC-%202008-%20Resource%20Kit%20for%20RwD_fieldworkers%20kit.pdf

⁶ FRA (2016), *Monthly data collection on the current migration situation in the EU Thematic focus: Disability*, August 2016 monthly report, p. 6, available at:

<http://statewatch.org/news/2016/aug/eu-fra-monthly-migration-stats-8-16.pdf>

Pregled glavnih nalaza FRA o položaju migranata i izbeglica sa invaliditetom ⁷

- Nedostaju formalne procedure za identifikaciju migranata i izbeglica sa invaliditetom, što utiče na pružanje ciljane podrške i pomoći;
- Veliki broj dolazaka i ograničeni resursi smanjili su mogućnosti za blagovremenu identifikaciju tokom zdravstvenih pregleda. Pojedinci mogu čekati i do godinu dana na zdravstveni pregled u nekim područjima;
- Identifikacija osoba sa invaliditetom se često oslanja ili na informacije koje daju sami pojedinci, ili na prisustvo „vidljivog” invaliditeta. Oštećenja koja nisu odmah uočljiva često ostaju neotkrivena do kasnijih intervjuja ili medicinskih pregleda, ili nakon toga;
- Identifikacija i podrška osobama sa invaliditetom u velikoj meri se oslanja na stručnost i znanje pojedinačnog osoblja, ali nedostaje odgovarajuća obuka;
- Ne postoje sistematski podaci o broju osoba sa invaliditetom među dolascima i strukturi po vrstama invaliditeta. Anegdotski dokazi ukazuju da su problemi mentalnog zdravlja, a posebno posttraumatski stresni poremećaj (PTSP), posebno rasprostranjeni;
- Identifikacija kao osobe sa invaliditetom je ključna za pristup specijalizovanoj podršci;
- Neki oblici psihosocijalne podrške i tretmana nude se u prihvatnim i pritvorskim centrima, često od strane nevladinih organizacija. Ograničeni kapacitet, međutim, dovodi do dugog vremena čekanja na podršku, u mnogim slučajevima, i nedostatka adekvatnih usluga prevođenja.

Dakle, migranti i izbeglice s invaliditetom predstavljaju skriveni problem koji zahteva posebnu pažnju i delovanje od strane država članica. Identifikacija migranata sa invaliditetom je bitan korak za osiguravanje posebne brige gde je to potrebno.

Na osnovu implementacije Konvencije UN o pravima osoba sa invaliditetom (CRPD), Evropski parlament je zatražio od Komisije i Saveta da obezbede posebnu brigu za osobe sa invaliditetom prilikom davanja predloga za rešavanje izbegličkog pitanja.⁸

⁷ FRA (2016), *Monthly data collection on the current migration situation in the EU Thematic focus: Disability*, August 2016 monthly report, p. 8, available at:

https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-august-2016-monthly-migration-disability-focus_en.pdf

⁸ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2016-0203_EN.html?redirect

Drugi deo: Sport kao sredstvo za promociju socijalne inkluzije

Kao što je naglašeno u prethodnom delu, osobe sa invaliditetom čine veoma brojnu manjinu. Prema dostupnim podacima, u 2016. godini oko 24,1% osoba od 16 i više godina se izjasnilo da imaju invaliditet (ograničenje aktivnosti)⁹ na nivou EU, dok su odgovarajući procenti za države članice EU (% stanovništva starijih od 16 godina) bili sedeći: 41% u Latviji; 36% u Sloveniji; 35% u Estoniji; 34% u Finskoj i Austriji; 33% u Hrvatskoj i Portugaliji; 32% u Slovačkoj; 31% u Nizozemskoj; 30% u Danskoj i Litvaniji; 28% u Rumuniji, Češkoj Republici i Luksemburgu; 26% u Mađarskoj; 25% u Belgiji i Francuskoj; 24% u Grčkoj, Italiji i Poljskoj; 22% u Nemačkoj; 20% na Kipru; 19% u Španiji i Bugarskoj; 17% u Irskoj; 13% u Švedskoj; 12% na Malti. Osim toga, postotak za Ujedinjeno Kraljevstvo iznosio je 24%.

Uzimajući u obzir da invaliditet utiče na živote ljudi u mnogim oblastima, na primer u smislu: mobilnosti i upotrebe transportne opreme; pristupu zgradama; učešću u obrazovanju i obukama, tržištu rada i aktivnostima u slobodno vreme; društvenim kontaktima i ekonomskoj nezavisnosti¹⁰, međunarodna i evropska zajednica su preduzele značajne korake tokom poslednjih decenija kako bi osigurale prava osoba sa invaliditetom i koncentrisale su veliki deo svojih napora na promovisanju njihove društvene uključenosti i blagostanja.

Ipak, ostaje nekoliko izazova i potrebni su dalji naponi. U tom smislu, sport može značajno doprineti daljem poboljšanju života i učešću osoba sa invaliditetom u društvenim aktivnostima.

⁹ Grammenos S. (2018), *European comparative data on Europe 2020 & People with disabilities*, Final report ANED, p. 18, available at:

<https://www.disability-europe.net/downloads/995-task-1-2018-2019-statistical-indicators-eu2020>

¹⁰ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Disability_statistics_introduced

Benefiti učešća u sportu i njihova uloga u promociji socijalne inkluzije

Literatura je opširno ukazala na zdravstvene prednosti bavljenja sportom, kako fizičkim tako i psihičkim.¹¹. Konkretno, sport može imati dvostruku ulogu: s jedne strane poboljšava kondiciju i smanjuje rizik od hroničnih bolesti, a s druge strane može doprineti izgradnji samopoštovanja i suzbijanju stresa i depresije¹², doprinoseći tako pozitivnim promenama raspoloženja.

Ipak, osim gore navedenih prednosti, istraživači su istakli i važnu ulogu sporta u promociji društvene inkluzije i/ili integracije, priznajući da društveni prostor sporta predstavlja odličnu platformu za eliminaciju kulturnih, društvenih i jezičkih barijera¹³. Sport igra važnu ulogu za društvenu koheziju pružajući prilike za susrete i razmjenu između ljudi različitog pola, sposobnosti i nacionalnosti ili iz različitih kultura, jačajući tako kulturu „zajedničkog života“¹⁴. U tom pogledu sport je opštepriznat kao sredstvo inkluzije jer okuplja ljude iz svih delova društva. Kako je navedeno u izvještaju UNICEF-a, „Sport je posebno pomogao u prevazilaženju mnogih društvenih predrasuda. Iskustva brojnih zemalja su pokazala da pristup sportu i rekreaciji nije samo od direktne koristi za decu sa smetnjama u razvoju, već pomaže i da se poboljša njihov položaj u zajednici¹⁵“.

Poslednjih decenija sve je veći fokus, kako u akademskim istraživanjima, tako i u političkim debatama, na ulogu sporta u promovisanju socijalne inkluzije¹⁶ i smanjenju stereotipa i diskriminacije, posebno osoba sa invaliditetom, kao i izbeglica i migranata. Jedna od najzanimljivijih teorija u vezi sa smanjenjem stereotipa i diskriminacije je Teorija kontakta koju je uveo Alport¹⁷.

¹¹ Match project, Sport & Youth work: Bridging the gap for social inclusion, p. 13 – 14, available at: <https://cesie.org/en/resources/match-manual-sport-inclusion/>

¹² Morgan L., The Role of Sport in Assisting Refugee Settlement, Refugee Council of Australia, p. 10, available at: <https://www.uts.edu.au/sites/default/files/2018-11/The-Role-of-Sport.pdf>

¹³ Kamberidou I, Bonias A. & Patsantaras N., (2019), Sport as a means of inclusion and integration for "those of us with disabilities", European Journal of Physical Education and Sport Science, Volume 5, Issue 12, 2019, p. 112, available at: <https://oapub.org/edu/index.php/ejep/article/view/2658/5295>

¹⁴ CoE (2016), Sport for all: a bridge to equality, integration and social Inclusion, Resolution 2131 (2016), p. 1, available at: <https://www.icsspe.org/system/files/CoE%20-%20Sport%20for%20all%20a%20bridge%20to%20equality%2C%20integration%20and%20social%20inclusion.pdf>

¹⁵ <https://www.sportanddev.org/en/article/news/promoting-inclusion-through-sport>

¹⁶ ENGSO (2012) Creating a Level Playing Field: Social inclusion of migrants and ethnic minorities in Sport, ENGSO – European Non-Governmental Sports Organisation.

¹⁷

https://www.researchgate.net/publication/229661937_Allport's_Intergroup_Contact_Hypothesis_Its_History_and_Influence/link/571ac82108ae408367bc9007/download

„Teorija kontakta“ se fokusira na društvenu interakciju koja ima za cilj smanjenje stereotipa i diskriminacije, te se iz tog razloga naširoko koristi kao metoda za promenu stavova prema osobama sa posebnim obrazovnim potrebama (Alport, 1954). Kontakt između pojedinaca različitih rasa, etničkih grupa ili religija može uticati na poboljšanje odnosa jednih prema drugima. Prema Alportu (1954), postoje četiri uslova koji značajno doprinose nastanku ovog uticaja:

- I) uključeni pojedinci moraju biti na istom nivou u pogledu priznavanja društvenog statusa;
- II) zajednica mora podržati razliku;
- III) pojedinci moraju imati zajedničke ciljeve; i
- IV) veza između njih mora biti intimna, iskrena i duboka.

Osim toga, Alport tvrdi da za poboljšanje stavova mora biti postignuto povezivanje kontakata, interkulturalno obrazovanje i pristup kulturnom pluralizmu. Važno je naglasiti da su pravilna organizacija kurikuluma i strukturirano okruženje važni faktori da bi kontakt igrao odlučujuću ulogu u poboljšanju stavova, a to je teorija koja je u osnovi kooperativnih aktivnosti u školama (Pettigrew i Tropp, 2006.) jer direktan kontakt sam po sebi ne garantuje takav uspjeh (Alport, 1954; Slininger et al., 2000). Tripp i Sherrill (1991) navode da je teorija kontakta pokazala da su okruženje i interakcija između vršnjaka važni faktori koje treba uzeti u obzir pri uključivanju u okruženje fizičke aktivnosti. Dakle, ova teorija potkrepljuje principe programa podizanja svesti, kao što je 'Paraolimpijski dan u školi', koji kroz niz sportskih aktivnosti imaju za cilj promovirati pozitivne stavove učenika bez posebnih edukacionih potreba prema inkluziji njihovih vršnjaka sa posebnim edukacionim potrebama na časovima fizičkog vaspitanja. U nedavnoj studiji, Lindsay i Edwards (2013) pokazali su da kontakt sa osobama sa posebnim edukacionim potrebama može značajno doprineti promociji pozitivnih stavova¹⁸.

¹⁸ Teixeira J (2014), *The effect of a Paralympic Education Program on the attitudes of students without NEE (Special Educational Needs) towards inclusion in the Physical Education class.*

Slučaj osoba sa invaliditetom

Invaliditet izaziva negativne percepcije i diskriminaciju u mnogim društvima, a osobe sa invaliditetom se često suočavaju sa raznim društvenim preprekama¹⁹, isključenjem iz nekoliko oblasti svakodnevnog života, uključujući obrazovanje, zapošljavanje i društveni život. Ove prepreke dovode do uskraćivanja niza mogućnosti koje su ključne za društveni razvoj, zdravlje i dobrobit. U nekim društvima osobe sa invaliditetom se smatraju zavisnim i nesposobnim, čime se podstiče neaktivnost koja često uzrokuje da pojedinci sa fizičkim invaliditetom dožive ograničenu mobilnost i mimo uzroka njihovog invaliditeta²⁰.

Međutim, učešće u sportskim aktivnostima može doprineti smanjenju stigme i diskriminacije vezane za invaliditet. Kroz sport, osobe bez invaliditeta komuniciraju sa osobama sa invaliditetom u pozitivnom kontekstu, što rezultira promenom u stavovima zajednice prema njima. Sport takođe osnažuje osobe sa invaliditetom da ostvare svoj puni potencijal, pomažući im da steknu socijalne veštine i razviju svoju samostalnost, što je odskočna daska i za druge oblasti svakodnevnog života (zapošljavanje, obrazovanje, itd.). Osim toga, sport razvija komunikacione veštine učesnika, jača njihovu sposobnost da sarađuju s drugima i povećava poštovanje među učesnicima.

Konvencija UN o pravima osoba sa invaliditetom²¹ je prvi pravno obavezujući međunarodni instrument koji se bavi pravima osoba sa invaliditetom i sportom. Prema članu 30 „Države potpisnice će preduzeti odgovarajuće mere da podstaknu i promovišu učešće, u najvećoj mogućoj meri, osoba sa invaliditetom u redovnim sportskim aktivnostima na svim nivoima“. Štaviše, države ugovornice treba da osiguraju da:

- osobe sa invaliditetom imaju priliku da organizuju, razvijaju i učestvuju u sportskim i rekreativnim aktivnostima specifičnim za osobe sa invaliditetom i, u tom cilju, podstiču obezbeđivanje, na ravnopravnoj osnovi sa drugima, odgovarajućih instrukcija, obuke i resursa;
- osobe sa invaliditetom imaju pristup sportskim, rekreativnim i turističkim objektima;

¹⁹ <https://www.un.org/development/desa/disabilities/issues/disability-and-sports.html>

²⁰ <https://www.un.org/development/desa/disabilities/issues/disability-and-sports.html>

²¹ <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities-2.html>

- deca sa smetnjama u razvoju imaju jednak pristup učešću u igri, slobodnim aktivnostima, rekreaciji i sportskim aktivnostima kao i ostala deca, uključujući i aktivnosti u školskom sistemu;
- osobe sa invaliditetom imaju pristup uslugama koje se bave organizacijom rekreativnih, turističkih, slobodnih i sportskih aktivnosti.

Uz Konvenciju UN, na nivou EU, Evropska strategija za osobe s invaliditetom 2010.-2020.²² naglašava da bi države članice trebale poboljšati dostupnost sportskih, rekreativnih, kulturnih i rekreativnih organizacija, te promovisati učešće u sportskim događajima, uključujući one koji su specifični za osobe sa invaliditetom. Osim toga, u saopštenju Evropske komisije iz 2011. o razvoju evropske dimenzije u sportu²³, navodi se da bi države članice trebale da promovišu učešće osoba s invaliditetom u evropskim sportskim događajima, kao i organizaciju događaja specifičnih za osobe s invaliditetom, u posebno kroz podršku transnacionalnim projektima i mrežama.

Slučaj migranata i izbeglica

Proces naseljavanja u novoj zemlji može biti izazovan. Ipak, izazovi s kojima se suočavaju izbeglice i migranti, posebno tokom prvog perioda njihovog naseljavanja u zemlji domaćinu, mogu biti još veći s obzirom na činjenicu da su možda pretrpeli torture i traume²⁴. U tom kontekstu, dobrobiti sporta imaju posebnu važnost za izbegličke zajednice i mogu se smatrati vrednim alatom za olakšavanje njihovog naseljavanja i integracije u zemljama domaćinima. Kancelarija Visokog komesarijata Ujedinjenih nacija za izbeglice (UNHCR) priznaje “moć i važnost sporta”²⁵, i naglašava da sport može imati “posebno važnu i iscjeljujuću ulogu za izbeglice”²⁶. Osim dobrobiti za fizičko zdravlje, sport može pružiti „osećaj svrhe i smera za mlade ljude koji se oporavljaju od trauma izbegličkog iskustva ili uticaja rasizma”²⁷. Komunikacija Evropske komisije iz 2011. o razvoju Evropske dimenzije u sportu²⁸ potvrđuje da sport omogućava imigrantima i

²²EC (2010), European Disability Strategy 2010-2020: A Renewed Commitment to a Barrier-Free Europe, COM(2010) 636 final, Brussels, p. 6, available at: https://ec.europa.eu/eip/ageing/standards/general/general-documents/european-disability-strategy-2010-2020_en

²³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52011DC0012>

²⁴ Morgan L., The Role of Sport in Assisting Refugee Settlement, Refugee Council of Australia, p. 14, available at: <https://www.uts.edu.au/sites/default/files/2018-11/The-Role-of-Sport.pdf>

²⁵ <https://www.unhcr.org/partners/PARTNERS/488edb1b2.html>

²⁶ <https://www.unhcr.org/partners/PARTNERS/488edb1b2.html>

²⁷ Morgan L., The Role of Sport in Assisting Refugee Settlement, Refugee Council of Australia, p. 10-11, available at: <https://www.uts.edu.au/sites/default/files/2018-11/The-Role-of-Sport.pdf>

²⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52011DC0012>

društvu domaćinu da komuniciraju na pozitivan način, čime se unapređuje integracija i interkulturalni dijalog.

Činjenica je da učešće u sportskim aktivnostima može ojačati međusobno razumevanje, koegzistenciju i koheziju među zajednicama²⁹ rušenjem kulturnih barijera, izgradnjom veza i poverenja između izbeglica i zajednice domaćina, te na taj način olakšavajući učešće izbeglica u životu zajednice.

Konkretno, između ostalog, sport može okupiti ljude kako iz migrantskih i izbegličkih zajednica, tako i iz zajednice domaćina, omogućavajući im da se međusobno upoznaju; stvarajući okruženje u kojem jezičke razlike nisu toliko važne; doprinosi rešavanju predrasuda i diskriminacije; promovišući uzore; Omogućujući dobijanje pozicija, poslova i volonterskih funkcija u sportskom klubu; povezujući se sa drugim migrantima itd.³⁰

Dva velika evropska istraživačka projekta posebno su ispitivala odnos između sporta i socijalne uključenosti izbeglica i migranata. Prvi projekat pod nazivom „Mreža za inkluziju u sportu (SPIN) – Uključivanje migranata u glavne sportske institucije“³¹ sufinansiran je od strane Erasmus+ programa Evropske unije i imao je za cilj ispitivanje sprovođenja mera koje nastoje promovisati socijalno uključivanje migranata kroz sport. U istraživačkom projektu zaključeno je da uključenje u sportski klub može stvoriti posebno povoljne uslove za dalje procese inkluzije jer sportska udruženja karakteriše to što se treninzi i vežbe odvijaju redovno i što se sportske aktivnosti često odvijaju u okviru drugih društvenih aktivnosti koje pružaju dodatne mogućnosti za međukulturnu interakciju³².

Nadalje, u okviru Pripremnih radnji EU u oblasti sporta 2010, projekat Evropske nevladine sportske organizacije (ENGSO) „Stvaranje ravnopravnih terena“ (2011-2012)³³ imao je za cilj prikupljanje i razmenu dobrih praksi o inkluziji migranata i etničkih manjina upotrebom sportskih aktivnosti. Projekat je identifikovao niz principa dobre prakse za uspešnu realizaciju relevantnih projekata koji su predstavljeni u nastavku³⁴.

²⁹ Morgan L., The Role of Sport in Assisting Refugee Settlement, Refugee Council of Australia, p. 10, available at: <https://www.uts.edu.au/sites/default/files/2018-11/The-Role-of-Sport.pdf>

³⁰ https://www.aspiresport.eu/documents/181208_Training%20Module.pdf

³¹ https://sportinclusion.net/fileadmin/mediapool/pdf/spin/SPIN_folder.pdf

³² EC (2016), Mapping of good practices relating to social inclusion of migrants through sport, Final report, p. 7, available at: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f1174f30-7975-11e6-b076-01aa75ed71a1>

³³ <https://www.engso.eu/post/creating-a-level-playing-field-2011-2012>

³⁴ EC (2016), Mapping of good practices relating to social inclusion of migrants through sport, Final report, p. 7, available at: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f1174f30-7975-11e6-b076-01aa75ed71a1>

Finansiranje

Project-based initiatives require access to sufficient funding to support longer-term inclusion objectives.

Planiranje	Uspješni projekti razumeju i pristupaju pojmu socijalne uključenosti kao procesu.
Komunikacija i podizanje svesti	Dijalog između većinskih i manjinskih grupa i pojedinaca neophodan je za efikasnu integraciju migranata kroz sport.
Zapošljavanje i doseg	Zapošljavanje i obuka menadžera i trenera iz različitih sredina može biti od velike važnosti za uspešno izvođenje sportskih aktivnosti za migrante i izbeglice.
Saradnja	Saradnja između svih relevantnih činilaca (uključujući socijalne partnere, migrantske i manjinske organizacije, škole, sportske klubove i medije) je od suštinskog značaja.
Evaluacija	Evaluacija bi trebala biti sastavni deo implementacije projekta.

Nalazi dva projekta o pozitivnoj povezanosti učešća u sportskim aktivnostima i promocije socijalne inkluzije migranata i izbeglica potvrđuju i druga istraživanja. Konkretno, Makarova i Herzog (2014)³⁵ sprovedli su istraživanje o tome može li učešće mladih imigranata u sportskim aktivnostima olakšati njihovu integraciju pomažući u promovisanju i održavanju interkulturalnih kontakata između mladih imigranata i mladih državljana u delu Švicarske na kojem se govori nemački. Istraživanje je zaključilo da je učestalost kontakta mladih imigranta sa švajcarskim vršnjacima tokom bavljenja sportom u značajnoj korelaciji s njihovim osećajem integrisanosti u švajcarsko društvo.

Sve u svemu, sport može biti vrlo vredan resurs u podršci migrantima i izbeglicama. Dokazi ukazuju da se njegova stvarna vrednost ostvaruje samo kada se aktivnosti odvijaju u prostoru koji je bezbedan za sve učesnike; kada se sprovode se zajedno sa

³⁵ Makarova, E. and Herzog, W. (2014) *Sport as a means of immigrant youth integration: an empirical study of sports, intercultural relations, and immigrant youth integration in Switzerland*. Sportwissenschaft, 2014 44:1-9.

drugim pratećim aktivnostima; Kada podržava izbeglice i migrante u donošenju odluka koje im pomažu da ponovo preuzmu kontrolu nad svojim životom³⁶.

Prepreke učešću izbeglica/migranata i osoba sa invaliditetom u sportu

Uprkos činjenici da su organizacije i institucije širom sveta prepoznale ulogu sporta u promociji socijalne inkluzije izbeglica i migranata i da je uloženi napor da se poveća broj inicijativa u tom pravcu, postoji nekoliko društvenih i praktičnih prepreka koje sprečavaju učešće migranata i izbeglica u sportu.

Istraživanja sportskih barijera s kojima se suočava novopridošla populacija pokazuju da se suočavaju s preprekama koje se razlikuju od onih koje doživljava opšta populacija, kao što su društvena izolacija i jezička ograničenja³⁷. Prema kvalitativnoj studiji koja je sprovedena u Melburnu, Australija³⁸, postoji niz prepreka za mlade ljude izbegličkog porekla da se pridruže glavnim klubovima, kao što su nedostatak znanja o sistemima, rodnim stavovima i suprotstavljenim porodičnim prioritetima (kao što su roditelji koji više vole da im se deca fokusiraju na obrazovanje), dok su troškovi i transport viđeni kao ključne prepreke za učešće.

Osim ovoga, Oliff (2008) i Spaaij (2013) istakli su niz ličnih, posredničkih i strukturalnih barijera koje ograničavaju učešće izbeglica/tražilaca azila u sportu, posebno tokom prvog perioda njihovog naseljavanja u zemlji domaćinu, i utiču na izbore i preferencije onih koji već učestvuju. Ove barijere su predstavljene u nastavku. Prikazane su i dodatne barijere.

³⁶ Barker S., Bailey R., Stugovshchikova A, Jaeger T., Koennen K. & Lindell I., (2018), *ASPIRE Training Module*, p. 14, available at: https://www.aspiresport.eu/documents/181208_Training%20Module.pdf

³⁷ Blanchard A., (2018), More than a game? exploring sport's role in refugee and asylum-seeker settlement in Glasgow, Scotland, p. 39, available at: https://yorkspace.library.yorku.ca/xmlui/bitstream/handle/10315/35844/Blanchard_Alexandra_2018_MA.pdf?sequence=2&isAllowed=y

³⁸ Block K. & Gibbs L. (2017), Promoting Social Inclusion through Sport for Refugee-Background Youth in Australia: Analysing Different Participation Models, *Social Inclusion*, Volume 5, Issue 2, p. 92, available at: https://www.researchgate.net/publication/318031897_Promoting_Social_Inclusion_through_Sport_for_Refugee-Background_Youth_in_Australia_Analysing_Different_Participation_Models

Strukturne barijere

- Ograničena finansijska sredstva, koja migranti i izbeglice troše, posebno u prvom periodu naseljavanja u zemlji domaćinu, za zadovoljavanje osnovnih i hitnijih potreba;
- Troškovi za sportsku opremu (npr. specijalna invalidska kolica, proteze) su veoma visoki što otežava učešće osoba sa invaliditetom u sportskim aktivnostima;
- Ograničen pristup prevozu, kao i javnim prostorima i objektima;
- Programi su u nekim slučajevima osmišljeni bez uzimanja u obzir potreba izbeglica i migranata, a odlikuje ih generički, nepristupačan, neinkluzivan pristup i strategija;
- Projekti ne mogu zadovoljiti dugoročne potrebe ciljne grupe. Specifično trajanje u kome se sprovode aktivnosti projekta i nedostatak održivog finansiranja ne mogu obezbediti održivost i dugoročni uticaj rezultata projekta;
- Nejasni mehanizmi upućivanja mladih izbeglica na sportske aktivnosti;
- Nedostatak veze između ciljanih jednokratnih događaja u zajednici i sportskih klubova.

Posredne barijere

- Neinkluzivnost i kulturološka neosetljivost pružaoca sportske aktivnosti;
- Problemi preseljenja;
- Manjak roditeljske ili starateljske podrške;
- Manjak znanja o određenom sportu;
- Rasizam i diskriminacija

Lične barijere

- Nedostatak ili ograničena vremenska posvećenost kao rezultat potrebe da značajan deo svog vremena posvete poslu i drugim aktivnostima za zadovoljenje potreba porodice/poboljšanje životnog standarda.

Sportske aktivnosti mogu imati stvarni uticaj na živote izbeglica i migranata tek kada se reše pomenute prepreke, omogućujući im puno učešće u sportu, ali i pomažući da se olakša potpunije učešće u društvu u celini.

Što se tiče osoba sa invaliditetom, napominje se da se, uprkos naporima učinjenim tokom proteklih godina, i dalje suočavaju sa preprekama u pogledu pristupačnosti sportskih igrališta, sportske opreme i drugih sportskih resursa. Činjenica je da infrastrukturne i tehničke barijere, kao i društvene barijere, kao što su stereotipi i predrasude³⁹, i dalje utiču na njihovo bavljenje sportskim aktivnostima. Prema Eurobarometru „Sport i fizička aktivnost“ iz 2018. godine, 14% ispitanika je odgovorilo da ih invaliditet ili bolest sprečavaju da se bave sportom ili fizičkim aktivnostima. Čini se da je najveća poteškoća pristup sportskim objektima i klubovima.

Inkluzija je izazov za cijelu zajednicu i kako postaje očigledno, potrebno je ciljanije djelovanje svih relevantnih aktera i vlasti kako bi se ovi izazovi prevazišli i olakšao pristup osobama sa invaliditetom sportskim aktivnostima.

³⁹Quintanilla C. (2016), *Sport for all: a bridge to equality, integration and social inclusion*, provisional version, Council of Europe, p. 10.

Treći deo: Ključni elementi za inkluziju migranata/etničkih manjina i osoba sa invaliditetom putem sporta

Poslednjih decenija učinjeno je i trenutno je u toku više napora sa ciljem da se poveća učešće izbeglica, migranata, etničkih manjina, kao i osoba sa invaliditetom u i kroz sportske aktivnosti. Ovi napori se tiču programa i projekata koje provode (ili su trenutno u realizaciji) od strane različitih relevantnih aktera, uključujući nacionalne, savezne, regionalne i lokalne organizacije, kao i sportske klubove/organizacije i organizacije civilnog društva.

Ipak, implementacija projekata i inicijativa usmerenih posebno na migrante i izbeglice sa invaliditetom, a posebno na mlade osobe sa invaliditetom, i dalje je vrlo ograničena i potrebno je mnogo raditi u tom pravcu. Projekti koji su ciljali na izbeglice, migrante, etničke manjine kao i osobe s invaliditetom mogu pružiti dokaze o ključnim aspektima koje treba uzeti u obzir prilikom osmišljavanja ili implementacije projekata i inicijativa usmerenih na izbeglice i migrante s invaliditetom, a posebno mlade ljude sa invaliditetom. Ovaj deo našeg dokumenta ima za cilj da predstavi primere strategija na regionalnom i/ili nacionalnom nivou i niz ključnih elemenata koji su neophodni za osmišljavanje i implementaciju relevantnih programa, projekata i inicijativa, koji su doprineli promociji socijalne inkluzije migranata i izbeglica sa invaliditetom u i kroz sport.

Sve u svemu, jedan od najvažnijih aspekata ovih programa i inicijativa bio je razvoj partnerstava i mreža, kao sredstva za povećanje angažmana izbeglica i migranata u sportskim aktivnostima. Takve saradnje omogućile su usvajanje holističkog pristupa. Ključni faktor za uspeh ovih programa i inicijativa bila je saradnja i mobilizacija organizacija koje ciljnim grupama nude ne samo sportske aktivnosti, već i usluge koje su olakšale njihovo uključivanje u društvo domaćina. Ovaj proces inkluzije imao je za cilj da pruži priliku migrantima i izbeglicama da učestvuju u klupskim sportskim aktivnostima, ali i da izgrade svoje kompetencije i društvene mreže, koje će im na kraju omogućiti interakciju sa većim značenjem, razumevanjem i uspehom u drugim kontekstima unutar društva domaćina, npr. u školi, porodici i zaposlenju. Dakle, sport se koristi kao deo šireg i složenijeg skupa procesa koji su osmišljeni da angažuju, „osnaže“ i integrišu izbeglice i prisilne migrante.

Osim toga, razmena iskustava između različitih učesnika i sprovođenje širenja aktivnosti u cilju borbe protiv diskriminacije, podizanja svijesti o izazovima s kojima se suočavaju migranti i izbeglice i o ulozi sporta u omogućavanju njihovog uključivanja, takođe je bio važan deo u nekoliko relevantnih primera dobre prakse.

- **Saradnja među zainteresovanim stranama**

Istraživanja ukazuju da je, kako bi se povećalo učešće migranata i izbeglica u sportskim klubovima i organizacijama, neophodno podsticati saradnju između različitih učesnika, uključujući socijalne partnere, migrantske i manjinske organizacije, sportske klubove i medije. Nedostatak saradnje među zainteresovanim stranama može dovesti do fragmentiranih inicijativa i intervencija, bez postizanja željenih održivih rezultata. Dobre prakse na terenu su pokazale da bi bliska saradnja među zainteresovanim stranama, angažovanim u različitim oblastima, omogućila prevazilaženje višestrukih prepreka sa kojima se migranti i izbeglice suočavaju, uključujući i široko rasprostranjenu diskriminaciju.

Jedna od karakterističnijih prepreka sa kojima se suočavaju migranti i izbeglice je nedostatak ili ograničeno poznavanje jezika. Ovo je posebno važna prepreka u njihovom angažovanju kao trenera ili volontera ili kada su zainteresovani da preuzmu administrativne ili menadžerske uloge za koje je potrebno veoma dobro poznavanje jezika zemlje domaćina. Stoga je saradnja sportskih klubova i organizacija sa drugim partnerima, kao što su škole jezika ili organizacije koje nude kurseve jezika za izbeglice i migrante, od suštinskog značaja u tom pogledu. Još jedan primjer važnosti saradnje je među sportskim klubovima/organizacijama i agencijama i organizacijama povezanim sa migrantima i izbeglicama, što olakšava razmenu informacija i proces uključivanja migranata i izbeglica u sportske aktivnosti.

Takve prakse su osigurale saradnju krovnih sportskih organizacija sa lokalnim klubovima, kao i saradnju sportskih klubova i organizacija sa širokim spektrom činilaca, uključujući nacionalne, regionalne i lokalne agencije koje rade na polju inkluzije migranata i izbeglica, nevladine organizacije i drugi socijalni partneri, škole itd.

Dobra praksa saradnje među različitim zainteresovanim stranama je projekat „Osnažimo izbeglice parasportom“ (“Empower Refugees with Para Sports”) koji je finansiran u okviru Erasmus+ programa. Projekat je imao za cilj dalji razvoj paraolimpijskog programa podizanja svijesti za izbeglice i tražioce azila i tražioce azila sa invaliditetom. Ključne aktivnosti su bile sljedeće:

- Komunikacija i saradnja sa drugim nacionalnim paraolimpijskim komitetima i organizacija seminara za razmjenu znanja;
- Umrežavanje sa nacionalnim agencijama u vezi sa izbeglicama i tražiocima azila; sa sportskim agencijama vezanim za sportove i para sportove; i agencijama koje se odnose na volontere;
- Organizovanje sastanaka sa izbeglicama sa invaliditetom;
- Implementacija paraolimpijskih programa podizanja svesti usmerenih na izbeglice i tražioce azila sa invaliditetom;

- Organizovanje treninga za izbeglice i tražioce azila sa invaliditetom u para sportovima;
- Učešće izbeglica i tražilaca azila sa invaliditetom na nacionalnim i međunarodnim sportskim takmičenjima.

The experience of the implementation of the project indicated that the involvement of refugees and asylum seekers with disabilities in para sports can be improved through the cooperation of relevant stakeholders and the active engagement of the target group. The project resulted in an increased numbers of refugees and asylum seekers involved in para sports and the accumulation of knowledge and "know how" for European NPCs to organize similar future projects in their countries.

Iskustvo implementacije projekta pokazalo je da se uključivanje izbeglica i tražilaca azila sa invaliditetom u parasportu može unaprediti kroz saradnju relevantnih aktera i aktivno angažovanje ciljne grupe. Projekat je rezultirao povećanim brojem izbeglica i azilanata uključenih u para sportove i prikupljanjem znanja i "know how" za evropske paraolimpijski komitete kako bi bili osposobljeni da organizuju slične buduće projekte u svojim zemljama.

Ovde su prikazane još dve dobre prakse saranje.

Naziv	Willkommen im Fußball (Dobro došli u fudbal)
Organizacija	Fondacija Bundesliga
Ciljna grupa	Mlade izbeglice do 27 godina
Sadržaj	<p>U okviru ovog programa, profesionalni fudbalski klubovi grade saveze sa lokalnim amaterskim klubovima, kao i sa organizacijama koje nude socijalne i obrazovne usluge. U ovim savezima, migranti se mogu pridružiti amaterskim fudbalskim klubovima na otvorenim fudbalskim treninzima. Profesionalni fudbalski klubovi pružaju opštu pomoć amaterskim klubovima, dok organizacije pružaju socijalne i obrazovne usluge izbeglicama kao što su časovi jezika, obilasci i zabavne aktivnosti.</p> <p>Sveukupno gledano, učešće izbeglica u sportskim, društvenim i obrazovnim aktivnostima poboljšava njihovu društvenu uključenost u lokalnu zajednicu.</p>
Izvor	https://www.sportanddev.org/en/article/news/sportanddevorg-attend-willkommen-im-fussball-conference

Naziv	Sport sa devojkama i devojčicama muslimanske vere
Organizacija	Youth Sport Lower Saxony
Ciljna grupa	Migranti / etničke manjine / žene
Sadržaj	<p>Projekat je razvijen i implementiran kroz saradnju predstavnika džamije, Savetovališta za pitanja inkluzije i migracija i sportskog kluba.</p> <p>Projektom je posebno predviđen redovan sportski program koji se održava u prostoru u džamiji nakon subotnjih časova Kur'ana. Učesnici su podijeljeni u grupe i bave se sledećim aktivnostima: gimnastičke vežbe zagrevanja, tehnike samoodbrane, osveščavanje tela, ples, fitnes i trening snage.</p>
Izvor	https://www.lsb-niedersachsen.de

PREPORUKA 1: Izrada nacionalnog okvira i strategija za uključivanje migranata i izbeglica u i kroz sport

Kako bi se prevazišla fragmentirana priroda napora koji se provode na privlačenju i povećanju učešća migranata i izbeglica u sportskim aktivnostima, predlažemo da svi ključni učesnici i akteri uključeni u sportski sektor trebaju postići viši nivo interakcije i umrežavanja kroz različite oblici saradnje. U tom kontekstu, države članice treba da razviju sveobuhvatne nacionalne okvire za uključivanje migranata i izbeglica u i kroz sport, koji će se posebno odnositi na osobe s invaliditetom, uključujući mlade, i biti u skladu sa zakonodavnim okvirom EU, preporukama i smernicama u srodnim oblastima. Takav okvir bi mogao uključiti uspostavljanje višeagencijskih radnih grupa koje će promovisati međudisciplinarno planiranje i saradnju, a koje se sastoje od predstavnika relevantnih vladinih tela, sportskih organizacija, volonterskih organizacija, organizacija osoba sa invaliditetom i organizacija migranata i izbeglica. Osim toga, mogao bi uključiti smernice za osmišljavanje i implementaciju relevantnih politika i mera, uspostavljanje ili predlaganje mehanizama finansiranja i povezivanje sporta sa drugim nacionalnim, regionalnim i lokalnim politikama.

• Podizanje svesti o važnosti sporta u promociji socijalne inkluzije

Kako istraživanja pokazuju, diskriminacija i netolerancija prema migrantima i izbeglicama i dalje je prisutna u evropskom društvu, te značajno utiče na njihov svakodnevni život, uključujući i učešće u sportskim aktivnostima.

Uzimajući ovo u obzir, postaje očigledno da je sprovođenje aktivnosti podizanja svesti o borbi protiv diskriminacije, kao i aktivnosti podizanja svesti o ulozi sporta u promociji socijalne inkluzije izbeglica/migranata i osoba sa invaliditetom od ključnog značaja. Takve aktivnosti moraju biti usmerene i na sportske klubove/organizacije i na zajednice migranata i izbeglica jer će to učiniti sportsko okruženje pristupačnijim i integrativnijim s jedne strane, a s druge će olakšati privlačenje većeg broja izbeglica i migranata, uključujući osobe sa invaliditetom, bavljenu sportskim aktivnostima.

Pregled projekata i inicijativa koji su implementirani ili su trenutno u realizaciji za promovisanje inkluzije izbeglica i migranata u i kroz sport jasno ukazuje da je poseban naglasak stavljen na organizaciju aktivnosti podizanja svesti koje ciljaju ne samo na izbegličke i migrantske zajednice, već i na povezane zainteresovane strane. Indikativni dobar primjer podizanja svijesti među relevantnim dionicima i ciljnom grupom je

projekat BOSSI koji implementira Liikkukaa⁴⁰. Liikkukaa je započela implementaciju projekta 2005. godine prikupljanjem i distribucijom informacija o migracijama i sportu u Finskoj. U početku je projekat finansiran od strane Evropskog fonda za izbeglice, a kasnije i od strane Ministarstva prosvete i kulture. Obraća se trima ciljnim grupama, odnosno a) (opštinskoj) upravi, b) sportskim klubovima i savezima, i c) migrantima i njihovim vlastitim sportskim klubovima. Cilj projekta je povećanje znanja o prednostima bavljenja sportom u integraciji migranata, kao i izazovima multikulturalnog sporta.

Još jedna dobra praksa podizanja svijesti je predstavljena u nastavku

Naziv	SPORT CLUB FC ENTE BAGDAD (DUCK BAGDAD)
Organizacija	Sport Club FC Ente Bagdad (Duck Bagdad)
Ciljna grupa	Migranti, posebno žene
Bavi se izbeglicama sa invaliditetom	Ne
Sadržaj	<p>Sport Club FC Ente Bagdad (Duck Bagdad) je sportski klub baznog kampa Nemačke olimpijske sportske konfederacije u saveznom programu „Integracija kroz sport“. Projekat ima za cilj promociju jednakog tretmana svih ljudi. U tom smislu, sportski klub je razvio sopstveni set pravila koja doprinose interkulturalnom učenju i međusobnom razumevanju među grupama sa različitim kulturnim poreklom.</p> <p>Osim toga, klub također učestvuje u javnim događajima, promovišući vrednost različitosti i odgovarajuću ulogu sportskih i drugih društvenih organizacija.</p>
Izvor	https://www.ente-bagdad.de/

⁴⁰ <https://www.etnoliga.org/wp-content/uploads/2018/01/Sport-For-Dialogue.pdf>

PREPORUKA 2: Usvajanje inkluzivnih strategija i pristupa za povećanje učešća i kvalitetnih iskustava

Sport treba smatrati okruženjem u kojem i osobe sa invaliditetom i osobe bez invaliditeta mogu dobiti priliku za učešće, prijateljstvo, uživanje i uspeh, kao i da razviju druge veštine koje će unaprediti mnoge oblasti svakodnevnog života. U tom smislu, sportske organizacije i klubovi trebaju da usvoje inkluzivan pristup/strategiju koja će olakšati privlačenje i učešće izbeglica i migranata sa invaliditetom u aktivnostima kluba/organizacije. U nastavku su neki prijedlozi kako postati inkluzivni klub:

- o Budite svesni i poštujujte različite kulture i religije;
- o Budite otvoreni za različitosti i učenje: učenje o zemljama porekla, sportovima koji su najčešći u ovim zemljama, itd. može olakšati osmišljavanje inkluzivnih aktivnosti kao što su mini turniri, dani otvorenih vrata multikulturalnih klubova i sl.;
- o Podižite nivo kulturološke svesti, obuku o raznolikosti i inkluziji liderima klubova i članovima kluba;
- o Učinite organizaciju/klub sigurnim mestom na koje su svi dobro došli: Predvidite nagrade za prakse inkluzije i sankcije za prakse protiv inkluzije i diskriminacije;
- o Uključiti migrante i izbeglice kao volontere i na rukovodeće pozicije;
- o Osigurajte da klub odražava raznolikost šire zajednice;
- o Organizujte kulturne događaje, kao i aktivnosti zajednice koje će ojačati razumevanje između izbeglica i migranata i zajednice domaćina;
- o Usvojite i primenite fleksibilnu politiku o izgledu;
- o Obezbedite sportsku opremu kao i drugu podršku (npr. prevoz) izbeglicama i migrantima.

PREPORUKA 3: Sprovesti kampanje za podizanje svesti

Od ključne je važnosti implementirati široke kampanje podizanja svesti i informisanja na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou. Ove kampanje bi trebale da:

- odražavaju raznolikost stanovništva; naglasiti izazove s kojima se suočavaju izbeglice i migranti, a posebno osobe s invaliditetom; i promovisati ulogu sporta u inkluziji izbeglica i migranata, sa posebnim fokusom na osobe sa invaliditetom.

- pruže informacije o sportskim objektima i mogućnostima. U tom kontekstu bi se mogli uspostaviti informativni kiosci u Prihvatnim centrima koji će ciljnim grupama pružati sve potrebne informacije o tome gdje i kako se baviti sportom i fizičkim aktivnostima.
- povećati svest o sportskim sistemima i organizacijama i osigurati da informacije o sportskim organizacijama i programima budu lako dostupne i dostupne u različitim formatima i jezicima.

PREPORUKA 4: Koristite medije za podizanje svijesti

Nedostatak svesti, informacija i znanja o invaliditetu objašnjava mnoge prepreke sa kojima se osobe sa invaliditetom suočavaju. U tom kontekstu, mediji mogu igrati vitalnu ulogu u promjeni stereotipa i stavova. Organizovanje radionica i seminara za novinare sa fokusom na izazove i prepreke s kojima se suočavaju migranti, izbeglice i tražitelji azila (a posebno raseljene osobe s invaliditetom), zajedno sa smernicama o upotrebi odgovarajućeg jezika bez predrasuda kada se opisuju sportisti različite kulture, mogu biti od posebne važnosti u ovom pogledu.

Izveštavanje u mainstream medijima moglo bi:

- neguju inkluziju, promovišu i reprodukuju uzore i mentore;
- promovirati igrače i šampione sa invaliditetom.

- **Sportske aktivnosti i prateći servisi**

Opšte je poznato da izbeglice i migranti imaju višestruke potrebe i da se mora rešiti nekoliko prepreka kako bi se promovisalo njihovo uključivanje u i kroz sport. Konkretno, kao što je navedeno u prethodnom delu, faktori kao što su nedostatak znanja o mogućnostima sporta i sportskim klubovima, zahtevima i procesu registracije u sportskim klubovima/organizacijama, nedostatak/ograničeno poznavanje jezika, itd., ometaju učešće izbeglica i migranata u sportu. Međutim, poslednjih godina projekti i inicijative su identifikovali takve izazove i pokušali da ih prevaziđu osmišljavanjem i realizacijom aktivnosti koje će pružiti podršku izbeglicama i migrantima u različitim oblastima, kao što su kursevi jezika, pravna pomoć, informisanje i kampanje podizanja

svesti za promociju uloga sporta u socijalnoj inkluziji, informacije o pitanjima blagostanja, itd.

Dobra praksa pružanja sportskih aktivnosti i pratećih usluga je „Projekat kriketa za izbeglice”⁴¹ koji provode Veće za izbeglice i Cricket for Change (deo The Change Foundation) u Ujedinjenom Kraljevstvu. Konkretno, inicijativa ima za cilj unapređenje/izgradnju veština kriketa, uz to nudi prostor u kojem migranti mogu komunicirati i razvijati svoju društvenu mrežu. Osim toga, uz kriket, inicijativa pruža podršku i savet deci tokom cele sedmice u vezi sa njihovim zahtevima za azil i potrebama socijalne zaštite. Nude se saveti o relevantnim procesima dok osoblje prati korisnike na sastancima sa advokatima i socijalnim radnicima. Osoblje takođe prisustvuje raspravama po žalbi za azil i pruža podršku po drugim pitanjima kao što je osiguranje mesta u školama ili fakultetima.

Osim toga, inicijativa nudi niz aktivnosti osmišljenih da podrže dobrobit i razvoj dece i mladih, kao što su podrška oko domaćih zadatak, priprema obroka u korisničkoj zajednici, pristup daljem i visokom obrazovanju, sigurno korišćenje interneta i društvenih medija, popunjavanje obrazaca i sigurnost na javnim prostorima.

Još jedan primer pružanja podrške na više nivoa je predstavljen u nastavku.

Naziv	Sport Integration Qualification (SIQ)
Organizacija	Caritas Styria
Ciljna grupa	Mladi migranti: izbeglice i korisnici inkluzivne podrške (od 5 do 21 godine)
Sadržaj	Program implementira aktivnosti u slobodno vreme i sport (npr. sportski turniri, dani avantura) i pruža pomoć u sticanju kvalifikacija ili pronalaženja poslova u sportu. Takođe pruža priliku mladima da učestvuju iu drugim aktivnostima čime se poboljšavaju njihove jezičke veštine i proširuju njihove društvene mreže. Konačno, program organizuje radionice i panel diskusije o temama koje se odnose na društvenu integraciju.
Izvor	https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f1174f30-7975-11e6-b076-01aa75ed71a1

⁴¹ <https://www.refugeecouncil.org.uk/latest/projects/refugee-cricket-project/>

PREPORUKA 5: Usvajanje participativnih pristupa

Participativni pristupi za razvoj politika i strategija su potrebni, jer će to omogućiti izbeglicama i migrantima sa invaliditetom ne samo da izraze svoje potrebe već i da preuzmu aktivnu ulogu u osmišljavanju relevantnih aktivnosti. Konsultacije s lokalnim zajednicama, osobama s invaliditetom, organizacijama osoba sa invaliditetom i organizacijama migranata i izbeglica mogu dovesti do osmišljavanja aktivnosti koje zadovoljavaju specifične potrebe ciljnih grupa i lokalne zajednice. Takve aktivnosti mogu okupiti osobe sa i bez invaliditeta i imati stvaran uticaj na živote ciljnih grupa i na promociju njihove inkluzije.

PREPORUKA 6: Uzmite u obzir lične izazove izbeglica i migranata sa invaliditetom

- Osobe sa invaliditetom suočavaju se sa više prepreka za učešće nego osobe bez invaliditeta. Njihov nivo prisustva treninzima možda nije stvar izbora, ali može biti ograničen faktorima kao što su pristup prevozu, dostupnost ličnog asistenta, itd. U ovom kontekstu, bilo bi korisno osmisliti aktivnosti podrške.
- Treba uzeti u obzir mogućnost traumatskih iskustava i uspostaviti prateće mehanizme i procedure; saradnju sa relevantnim stručnjacima i organizacijama treba uspostaviti kao deo takvih procedura i mehanizama.

PREPORUKA 7: Pružiti dodatnu podršku gde i kada je to potrebno

Osim sportskih aktivnosti, možda će biti potrebno obezbediti dodatne, prateće aktivnosti koje će im olakšati učešće u sportskim aktivnostima. To bi moglo uključivati:

- Pružanje pratećih usluga kao što su kursevi jezika, podrška u vezi sa poslom ili druge aktivnosti koje zajednica smatra važnim za olakšavanje njihovog useljavanja i uključivanja.
- Saradivati sa prevodiocima koji će prisustvovati igrama i programima, sastancima i treninzima.
- Pružanje podrške u vezi sa naknadama za učešće, troškovima prevoza ili sredstvima itd.

- Povežite porodice sa organizacijama koje obezbeđuju sportsku opremu.
- Učinite informacije o subvencijama dostupnim tako što ćete ih podeliti sa svim porodicama; informišite ih o opštinskim i drugim državnim programima koji daju subvencije stanovnicima kojima je potrebna finansijska pomoć za pristup rekreativnim programima.
- Ponudite besplatne programe kada je to moguće.

o Pružanje podrške inicijativama/projektima koje predlažu migrantske i izbegličke zajednice u cilju promocije uključivanja osoba sa invaliditetom u i kroz sport.

- **Volonterstvo i članstvo migranata i izbeglica u sportskim klubovima/organizacijama**

Evropa ima snažnu tradiciju volontiranja. Međutim, uprkos činjenici da su volonterske aktivnosti u sportu među najpopularnijim oblicima društvene aktivnosti u Evropi, migranti i izbeglice su nedovoljno zastupljeni na volonterskim pozicijama u sportu. Prema istraživanju sprovedenom u 10 evropskih zemalja u okviru projekta “Socijalna inkluzija i volontiranje u sportskim klubovima u Evropi” (SIVCSE), samo 4,1% volontera u sportskim klubovima su migranti. Pored ovoga, napominje se da isto važi i za njihovo članstvo u sportskim klubovima.

Dva glavna razloga za to su nedostatak znanja o relevantnim prilikama i diskriminacija koju proživljavaju izbeglice i migranti. Diskriminacija može biti direktna, odnosno odbijanje nečije prijave, ili indirektna, kao što je slučaj postojanja „staklenog plafona“. Ovo poslednje sprečava migrante i izbeglice da učestvuju u sportskim klubovima/organizacijama na rukovodećim pozicijama (barem u određenoj meri).

Ipak, volontiranje u sportu i sticanje rukovodećih pozicija može imati pozitivan uticaj na uključivanje migranata i izbeglica, a posebno osoba sa invaliditetom, u i kroz sport.

Nekoliko inicijativa i projekata identifikovalo je ovaj pozitivan uticaj i omogućilo učešće izbeglica i migranata ne samo na volonterskim pozicijama, već i na administrativnim pozicijama. Takav primer je predstavljen u nastavku.

Naziv	SPORT CLUB URANIA E.V. WOMEN SPORT INTERNATIONALLY
Organizacija	Sport Club Urania e.V. is a base camp sport club of the German Olympic Sport Confederation.
Ciljna grupa	Migranti, posebno žene
Sadržaj	<p>Inicijativa ima za cilj obezbeđivanje posebnih kurseva biciklizma i plivanja za žene migrantskog porekla, kao sredstvo za omogućavanje njihovog aktivnog učešća u životu.</p> <p>Jedan od najvažnijih aspekata projekta je da uključuje žene u rad kluba, a žene mogu postati i članice uprave kluba. Kroz ove aktivnosti i angažman žene migranti stiču nove kontakte i mogućnosti za početak u Nemačkoj.</p>
Izvor	https://www.scurania.de/

PREPORUKA 8: Iskoristite uzore i volonere

o Promovišite učešće izbeglica i migranata na volonterskim pozicijama. Profesionalna obuka za volonere takođe bi trebala biti omogućena kao opcija.

o Promovisati ulogu 'zastupnika' (tj. onih koji su učestvovali i imali koristi od aktivnosti) s ciljem reklamiranja programa i privlačenja ljudi do kojih je teško doći.

- **Izgradnja kapaciteta trenera, profesionalaca i volonera**

Uloga trenera i fasilitatora za uspešno učešće izbeglica i migranata sa invaliditetom u sportu, a posebno mladih osoba sa invaliditetom je od velikog značaja. Zaista, dobro obučeni treneri, profesionalci i volonteri su kamen temeljac za uspešnu realizaciju sportskih aktivnosti i zadržavanje ciljne grupe u aktivnostima.

Međutim, izvori sugerišu da izgleda da postoji nedostatak osnovnih kompetencija kao što su interkulturalna interakcija (znanje, vještine i stavovi) među trenerima,

profesionalcima i volonterima. U tom cilju, istraživanje je pokazalo da regrutovanje trenera, profesionalaca i volontera iz lokalne zajednice može u većoj meri osigurati uspeh i održivost rezultata relevantnih inicijativa i programa. Uopšteno, idealne karakteristike trenera se mogu sažeti na sledeći način:⁴²:

- Pristupačnost;
- Sposobnost dobre komunikacije;
- Sposobnost da se pokaže put za napredak u sportu i životu;
- Profesionalnost u radu;
- Integritet;
- Znanje i obuka u psihosocijalnim i životnim veštinama.

Važno je shvatiti da treneri obično imaju dvostruku ulogu: s jedne strane ulogu trenera, a s druge strane ulogu socijalnog radnika. Stoga je ključno da treneri poseduju neophodna znanja i veštine za ispunjavanje ove dvostruke uloge. Sposobnost trenera da prepoznaju i podrže mlade ljude kojima je potrebna pažnja je ključna za postizanje željenih rezultata.

Posebno u slučaju trenera, profesionalaca i volontera koji rade sa izbeglicama i migrantima, napominje se da se programi izgradnje kapaciteta sprovode s ciljem razvoja njihovih interkulturalnih vještina. Takva dobra praksa je program „Spremni za različitost“ („Fit for Diversity“), koji je deo okvira Integracija kroz sport u Nemačkoj.

Program „Integracija kroz sport“ (“Integration through Sport“) na saveznom nivou provode sportski savezi saveznih država. U 2015. godini program je proširio svoju ciljnu grupu i na osobe koje nisu migranti, a izbeglice bi takođe mogle imati koristi od programa. Cilj programa je promovisanje integracije u sportu, integracije kroz sport u društvo; pružanje podrške sportskim organizacijama; promovisanje volonterizma i interkulturalnog otvaranja; i jačanje uloge sporta kao sredstva za promociju socijalne uključenosti.

Program ima za cilj uvećanje znanja sportskih organizacija i fasilitatora o pitanjima koja se odnose na interkulturalnu raznolikost koristeći dobro poznat alat „Fit for Diversity“ koji ima sljedeće ciljeve⁴³:

⁴² UNHCR, Sport for Protection Toolkit: Programming with Young People in Forced Displacement Settings, p. 69, available at: <https://www.unhcr.org/publications/manuals/5d35a7bc4/sport-for-protection-toolkit.html>

⁴³ <https://www.coe.int/en/web/sport-migrant-integration-directory/federal-programme-integration-through-sport->

- podizanje svesti trenera,
- obučavanje supervizora i menadžera sportskih organizacija za kulturološke razlike
- proširenje interkulturalnih kompetencija
- prenošenje iskustava u svakodnevnim aktivnostima sportskih klubova
- integracija članova porodice ciljnih grupa.

Dobar primer izgradnje kapaciteta profesionalaca u sportu je “ASPIRE Sport” projekat.

Naziv	ASPIRE Sport
Organizacija	<ul style="list-style-type: none"> ○ ENGSO – Evropska sportska NVO ○ ENGSO Youth ○ European Lotteries ○ International Council of Sport Science and Physical Education (ICSSPE) ○ Council of Europe / Enlarged Partial Agreement on Sport (EPAS) ○ European Observatoire of Sport and Employment (EOSE) ○ Bugarski savez za fizičku kulturu i sport (BUPCS), Bugarska ○ Katalonska unija sportskih federacija (UFEC), Španija ○ Olimpijski komitet Finske, Finska ○ Konfederacija olimpijskih sportova Nemačke (DOSB), Nemačka ○ Olimpijski komitet Srbije, Srbija ○ Švedska sportska konfederacija (RF), Švedska ○ Caritas akademie, Austria ○ Minor-Ndako, Belgium ○ Grčko ministarstvo za kulturu i sport (Sekretarijat za sport), Grčka ○ Sport Vlaanderen, Belgium
Ciljna grupa	Migranti/ etničke manjine
Fokus na osobe sa invaliditetom	No
Sadržaj	Cilj projekta bio je utvrditi kako sportski klubovi mogu podržati inkluziju migranata i izbeglica stvaranjem mogućnosti za učešće u sportskim

	<p>aktivnostima i životu zajednice kroz sport. Da bi se postigao ovaj cilj, razvijen je specijalizovani Treening modul za ljude koji žele da svoj sport ili svoje sportsko okruženje učine inkluzivnijim za ljude različitog porekla.</p> <p>Modul obuke daje opis situacije u vezi s migracijom, govori o prednostima svesnog razgovora među kulturama i opisuje neke od psiholoških problema s kojima se izbeglice mogu suočiti i kako im sport i sportsko okruženje mogu pomoći da se nose s tim problemima. Na kraju, modul predstavlja način na koji sportski klubovi i organizacije mogu započeti put ka većoj inkluzivnosti. Priručnik se sastoji od praktičnih saveta i vežbi, uz osnovne činjenice i teorije.</p> <p>Nakon testiranja od strane partnera na projektu, Modul obuke je implementiran kroz nacionalne sesije obuke u 9 evropskih zemalja – Austriji, Belgiji, Bugarskoj, Finskoj, Nemačkoj, Grčkoj, Srbiji, Španiji i Švedskoj.</p>
Izvor	https://www.aspiresport.eu/project/details

PREPORUKA 9: Organizovati aktivnosti izgradnje kapaciteta za trenere, profesionalce i volontere

Uzimajući u obzir važnost uloge trenera, profesionalaca i volontera u uspešnom izvođenju sportskih aktivnosti kod izbeglica i migranata s invaliditetom, predlaže se organizovanje aktivnosti izgradnje kapaciteta kako bi se zadovoljile potrebe, izazovi i potencijalna očekivanja ciljne grupe. S tim u vezi trebalo bi napraviti:

o Razvoj modula za podizanje svesti o invaliditetu i interkulturalnosti koji bi trebalo da budu uključeni u programe obrazovanja i obuke namenjene onima koji osmišljavaju i izvode sportske programe.

o Implementacija formalnog i neformalnog obrazovanja i obuke za organizacije, sportska udruženja, javne organe i pojedince na osnovu modula o invaliditetu i interkulturalnoj svesti.

o Organizacija zajedničkih inicijativa za obuku od strane vodećih sportskih organizacija osoba sa invaliditetom, „i organizacija migranata i izbeglica/za migrante i izbeglice“ uz podršku pružalaca obuke i javnih vlasti.

o Održavanje edukativnih kurseva o sportu koji je uobičajen u zemljama porekla migranata i izbeglica. Organizovanje informativnih i trening sesija usmerenih na zajednice migranata i izbeglica, a posebno na pridošlice, s ciljem da se pomogne porodicama da razumeju sportski sistem i mogućnosti.

- **Finansiranje**

Finansiranje je ključni faktor za sve vrste intervencija i projekata, posebno kada je u pitanju postizanje održivih rezultata. U oblasti sporta, finansiranje može imati značajan uticaj ne samo na količinu aktivnosti koje se mogu realizovati, već i na vrstu aktivnosti, uzimajući u obzir da ranjive grupe, a posebno izbeglice i migranti možda neće moći finansijski da doprinesu za njihovo učešće u sportskim aktivnostima.

Sve u svemu, do sada je realizacija sportskih aktivnosti finansirana iz različitih izvora. Državno finansiranje je važan izvor za sve vrste sportskih aktivnosti, posebno za sportske aktivnosti usmerene na osobe sa invaliditetom. Drugi značajan izvor su grantovi

Evropske unije koji su poslednjih godina podržali brojne projekte usmerene na izbeglice i migrante. Povećani iznos sredstava EU u poslednjih nekoliko godina može se, barem u određenoj meri, pripisati razlikama među državama članicama EU u pogledu nivoa nacionalnog finansiranja intervencija za izbeglice i migrante. U zemljama srednje i istočne Evrope, na primer, mogućnosti su prilično ograničene zbog male alokacije resursa u oblasti sporta i društvene uključenosti migranata i etničkih manjina. Dakle, u zemljama u kojima su nacionalne politike i programi za promovisanje socijalne inkluzije u i kroz sport ograničeni ili nedostaju, može se identifikovati zavisnost od finansiranja EU. Gore navedeno jasno naglašava potrebu za održivim, višekanalnim finansiranjem koje će osigurati bolje i održive rezultate.

Dobar primjer višekanalnog finansiranja je FEFA (Fudbal – Studije – Porodice – Anderlecht) projekat u Belgiji ⁴⁴. Projekat je započeo 2005. godine sa ciljem promocije razvoja, integracije i suživota mladih ljudi različitog porijekla kroz bavljenje fudbalom i implementaciju vrijednosti koje su u osnovi ovog sporta. Osim toga, projekat pruža akademsku podršku mladima i psihosocijalnu podršku njima i njihovim porodicama.

Što se tiče njegovog finansiranja, koje iznosi oko 200.000 € godišnje, napominje se da nekoliko zainteresovanih strana finansijski podržava implementaciju projekta. Posebno plate zaposlenih i operativne troškove obezbeđuje opština Anderlecht; administrativne troškove (za Belgijski fudbalski savez) pokriva Fudbalski klub RSC Anderlecht; „Školu za domaći rad” podržava i organizuje Athénee Royal „Leonardo da Vinci” škola, a operativne troškove „Škole za domaći rad” (volontere nastavnike, materijal, knjige, itd.) obezbeđuje COCOF.

⁴⁴ <https://fefab.be/?lang=en>

PREPORUKA 10: Višekanalno finansiranje i evaluacija

Osmišljavanje i implementacija relevantnih politika i strategija treba da predvidi održivo finansiranje. Finansiranje je jasno povezano sa nastavkom i dugoročnom održivošću aktivnosti i stoga igra ključnu ulogu u postizanju merljivih dugoročnih rezultata. Bilo da se programi isporučuju preko zajednice, naselja ili sportskih tela, trebalo bi stvoriti tok finansiranja za grantove koji podržavaju različite modele učešća (npr. poboljšan pristup glavnim tokovima, etno-specifičnim klubovima, radnici naselja koji sprovode programe u partnerstvu sa sportskim telima ili multikulturalni programi).

Takav tok finansiranja treba da uzme u obzir realne resurse potrebne za planiranje, razvoj i isporuku efektivnih programa. U tom kontekstu, treba uzeti u obzir konsultacije sa ključnim zainteresovanim stranama na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou kako bi se razmotrio najprikladniji model finansiranja.

Evaluacija bilo koje relevantne aktivnosti, kako u smislu tehničke tako i finansijske implementacije, veoma je važna. Evaluacija tokom životnog toka aktivnosti je neophodna jer će omogućiti identifikaciju potencijalnih rizika i pružiti dokaze za kreiranje odgovarajućih koraka za njihovo umanjeње. U ovom kontekstu, uloga i doprinos svih onih koji su uključeni u implementaciju aktivnosti je od suštinskog značaja. Stoga je od velikog značaja učešće u evaluacijskim aktivnostima ciljnih grupa, organizacija organizatora kao i organa upravljanja. U tom kontekstu predlaže se i uspostavljanje saradnje sa univerzitetima i istraživačkim centrima u svrhu osmišljavanja i provođenja specifičnih istraživanja, kreiranja alata za planiranje i evaluaciju aktivnosti, obuke osoblja, te izrade dokumentacije i drugih alata za proizvodnju i diseminaciju znanja.

Zaključne napomene

Istraživanja pokazuju da sport igra značajnu ulogu i da je visoko cenjeno sredstvo za favorizovanje uključivanja izbeglica u Evropi od strane relevantnih vlasti i organizacija ⁴⁵. Sport pruža sigurno i podržavajuće okruženje koje pomaže izbeglicama da izgrade odnose, dele vrednosti, prenose znanje i pojačaju osećaj pripadnosti. Kao rezultat toga, uloženi su naponi koji se mogu identifikovati na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou od strane nacionalnih vlasti, sportskih, nevladinih i volonterskih organizacija.

Brzi pregled relevantnih istraživanja i literature sugeriše da mnoge evropske zemlje primjenjuju centralizovani pristup kada je reč o dizajnu i implementaciji relevantnih aktivnosti, dok su druge države članice usvojile decentralizirani pristup. Što se tiče sadržaja ovih aktivnosti, značajan broj dobrih primera predstavljenih u ovom priručniku, uključuje ne samo sportske aktivnosti, već i dodatne aktivnosti kao što su podizanje svesti, trening, edukativni kurs, itd., s ciljem pružanja holističke podrške ciljnim grupama. Osim toga treba napomenuti da su u nekoliko država članica EU pokrenute inicijative na nacionalnom nivou od strane nacionalnih sportskih saveza s ciljem povećanja učešća izbeglica i migranata u fudbalu.

Ipak, bez obzira na vrstu pristupa koji svaka država članica usvoji i pozitivan uticaj inicijativa predstavljenih u ovom priručniku, primećuje se da su potrebni dodatni naponi. Što se tiče izbeglica i migranata sa invaliditetom, napominje se da nedostatak relevantnih podataka otežava svaki napor da se osmisle i sprovedu aktivnosti koje će promovisati njihovo uključivanje u i kroz sport. Identifikacija osoba sa invaliditetom u prihvatnim centrima je od suštinskog značaja kao i dijalog sa njima koji će pružiti dokaze o njihovim posebnim potrebama i odgovarajućim aktivnostima koje treba osmisliti.

⁴⁵ De Fraguier N. (2018), *Sport as a vehicle of social inclusion for Refugees in Europe*, p. 34, available at: https://www.researchgate.net/publication/324773739_Sport_as_a_vehicle_of_social_inclusion_for_Refugees_in_Europe

Ovaj priručnik je izrađen u okviru projekta „Sport kao alat za osnaživanje mladih i raseljenih lica sa invaliditetom – STEADY“ sa ciljem da se istakne pozitivan odnos između sporta i socijalne uključenosti i predstavi dobro prakse socijalnog uključivanja migranata i izbeglica u i kroz sport.

U ovom priručniku prikupljeni su primeri dobre prakse o uključivanju migranata i etničkih manjina u i kroz sport, kao i inkluziji osoba (uključujući mlade) sa invaliditetom. Takođe predstavlja primere korporativnih strategija za uključivanje u i kroz sport na nacionalnom ili regionalnom nivou i analizira različite modele uključivanja..

WEBSITE <https://www.steady-project.eu/>

MAIL steady@paralympic.gr

FACEBOOK | TWITTER | LINKEDIN

STEADY-Project

This work is a part of the STEADY project. STEADY has received funding from the European Union's Erasmus+ Sport programme under grant agreement no 2018-3286/001-001. Content reflects only the authors' view and European Commission is not responsible for any use that may be made of the information it contains.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

